

## บรรณานุกรม

"คำขอเรื่องเจ้าสุวัทร นางบัวคำ." อยู่ในความครอบครองของนายสิงหะ วรรณสัย. จ.ลำพูน. สมุดข่อย. เส้นหมึกดำ. อักษรลานนา. กัดลอกเมื่อ จ.ศ. ๑๒๖๖ (พ.ศ. ๒๔๘๒).

"คำขอเรื่องเจ้าสุวัทร นางบัวคำ." อยู่ในความครอบครองของนายสิงหะ วรรณสัย. จ.ลำพูน. สมุดข่อย. เส้นหมึกดำ. อักษรลานนา. กัดลอกเมื่อ จ.ศ. ๑๒๗๐ (พ.ศ. ๒๔๘๖).

"คำขอเรื่องเจ้าสุวัทร นางบัวคำ." อยู่ในความครอบครองของนายสิงหะ วรรณสัย. จ.ลำพูน. สมุดข่อย. เส้นหมึกดำ. อักษรลานนา. ไม่ปรากฏปีที่คัดลอก.

คำขอเรื่องเจ้าสุวัทร นางบัวคำ. เชียงใหม่ : ประเทืองวิทยา, ๒๕๑๑.

โครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์. วรรณไวทยากร : วรรณคดี. พระนคร : โครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, ๒๕๑๔.

เจือ สตะเวทิน. คำรับวรรณคดี. พระนคร : เกษมสัมพันธ์การพิมพ์, ๒๕๐๕.

———. วรรณคดีพุทธศาสนา. พระนคร : อลังการวิทยา, ๒๕๐๖.

จดหมายเหตุพระสุบินนิมิตร. พระนคร : โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร, ๒๔๖๔.

ชลธิรา สัตยารัตนา. "การนำวรรณคดีวิจารณ์แผนใหม่แบบตะวันตกมาใช้กับวรรณคดีไทย." วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต แผนกวิชาภาษาไทย คณะบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ๒๕๑๓. (อัครสำเนา.)

ทวน วิริยาภรณ์. สุภาษิตกับชีวิตประจำวัน. พระนคร : โรงพิมพ์ไทยสัมพันธ์, ๒๕๐๖.

ทัศนีย์ สุจินะพงษ์. "การใช้ไสยศาสตร์ในเสภาเรื่องขุนช้าง ขุนแผน." วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต แผนกวิชาภาษาไทย คณะบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ๒๕๑๖. (อัครสำเนา.)

เทพย์ สาริกบุตร. พระกัมภีร์พระเวท. พระนคร : อุดมสาทรกรรมการพิมพ์, ๒๕๐๑.

นราธิปพงศ์ประพันธ์, กรมหมื่น. ภาษา วรรณคดี และ วิทยาการ. พระนคร : ก้าวหน้า, ๒๕๐๔.

นาก โจอารีย์. อันเนื่องมาแก่วรรณคดี. พระนคร : กुरुสภา, ๒๕๐๗.

บุญเกิด วัชรศาสตร์. แบบเรียนภาษาพื้นเมือง. พิมพ์ครั้งที่ ๓. เชียงใหม่ : นพบุรีการพิมพ์,  
๒๕๑๒.

ประมาณุชิตชินโรส, สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระ. กฤษฎาสอนน้องกำนันท์. พระนคร :  
กुरुสภา, ๒๕๑๓.

ประกอง นิมมานเหมินท์. "ลักษณะวรรณกรรมภาคเหนือ." วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต  
แผนกวิชาภาษาไทย คณะศึกษาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ๒๕๑๐. (อัครสาเนา.)

"พระอาทิตย์." หอสมุดแห่งชาติ แผนกตัวเขียน. สมุดข่อย. เส้นหมึกดำ. เลขที่ ๕๕.  
อักษร อ. หมวคบทกลอน หมุกสอนอ่าน.

มณี พยอมยงค์. ตำราเรียนตัวหนังสือล้านนาไทย. เชียงใหม่ : ประเทืองวิทยา, ๒๕๑๑.

\_\_\_\_\_. ประวัติและวรรณคดีล้านนาไทย. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : มิกนรา  
การพิมพ์, ๒๕๑๖.

"ร้อยแก้วเรื่องเจ้าสุวัตร." วัดสันติมิ่ง. จ.ลำพูน. ไบลาน. อักษรล้านนา. จารเมื่อ  
จ.ศ. ๑๒๔๐ (พ.ศ. ๒๔๒๐).

วิทย์ ศิวะศรียานนท์. วรรณคดีและวรรณคดีวิจารณ์. พิมพ์ครั้งที่ ๔. พระนคร : สมาคมภาษาและ  
หนังสือแห่งประเทศไทย, ๒๕๐๔.

วุฒิชัยพัศค์, หลวง. อุกษามายามณี. พระนคร : โรงพิมพ์ทางสมุด, ๒๔๕๖.

สงวน โชติสุขรัตน์. ชีวิตและงานของพระยาพรหม. เชียงใหม่ : สงวนการพิมพ์, [ม.ป.ป.] .

\_\_\_\_\_. เที่ยวเมืองเหนือและวังนธรรมประเพณีของเมืองเหนือ. พระนคร : โอเคียน  
สโตร์, ๒๕๐๘.

\_\_\_\_\_. ไทยยวน คนเมือง. พระนคร : โอเคียนสโตร์, ๒๕๑๒.

สิงฆะ วรณสัย. "ของค้ำไฉนากเหนือ (เฉพาะหนังสือและวรรณคดีในภาคเหนือ)." อภิปรายที่  
พุทธสถาน เชียงใหม่. ๕ สิงหาคม ๒๕๑๕. (อัครสำเน.)

\_\_\_\_\_. "หลักกวีนิพนธ์ล้านนาไทย." (พิมพ์คึก.)

สุนทรภู่. สุภาษิตสอนหญิง. พระนคร : สาส์นสวรรค์, ๒๕๑๓.

สุวรรณา เกรียงไกรเพชร. "พระอภัยมณี : การศึกษาในเชิงวรรณคดีวิจารณ์." วิทยานิพนธ์  
ปริญญาโทบัณฑิต แผนกวิชาภาษาไทย คณะบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ๒๕๑๓.  
(อัครสำเน.)

เสฐียรโกเศศ (พระยาอนุমানราชมน). การศึกษารื่องประเพณีไทย. พิมพ์ครั้งที่ ๒. พระนคร :  
ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๑๔.

\_\_\_\_\_. การศึกษาวรรณคดีเงววรรณศิลป์. พระนคร : ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๐๗.

\_\_\_\_\_. ศาสนาเปรียบเทียบ. พระนคร : โรงพิมพ์รุ่งเรืองธรรม, ๒๕๐๒.

เสฐียรโกเศศ และ นาคะประทีป (พระยาอนุমানราชมน และพระสารประเสริฐ). เมืองสวรรค์  
และมีสาาง เทวคา. ธนบุรี : โรงพิมพ์รุ่งเรืองธรรม, ๒๕๑๕.

เสนีย์ วิลาวรรณ. หลักภาษาและการใช้ภาษาไทย. พระนคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๑๓.  
หน้า ๒๔๘ - ๕๑, "การประพันธ์."

"โล้วค้." หอสมุดแห่งชาติ แผนกค้วเขียน. สมุดขอย. เส้นหมึกค้ว. เลขที่ ๑๑.

"โล้วค้." วม ๑. "หอสมุดแห่งชาติ แผนกค้วเขียน. สมุดค้ว. อักษรขาว. เลขที่ ๒๒๓.  
หมุกถอนมทะเลกร.

สำนวน งามสุข. เกิดค้จากวรรณคดี. พระนคร : แพรวพิทยา, ๒๕๐๔.

อุคม รุ่งเรืองศรี. "ค้วระอเรื่องหงส์ค้." วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต แผนกวิชาภาษาไทย  
คณะบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ๒๕๑๖. (อัครสำเน.)

เอมอร ชิตกะโสภณ. "พระนิพนธ์ประเภทต้นที่ของ สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิต  
ชิโนรส." วิทยานิพนธ์ปริณัยศาสตร์มหาบัณฑิต แผนกวิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์  
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ๒๕๑๓. (อัคราเน.)



ศูนย์วิทยทรัพยากร  
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

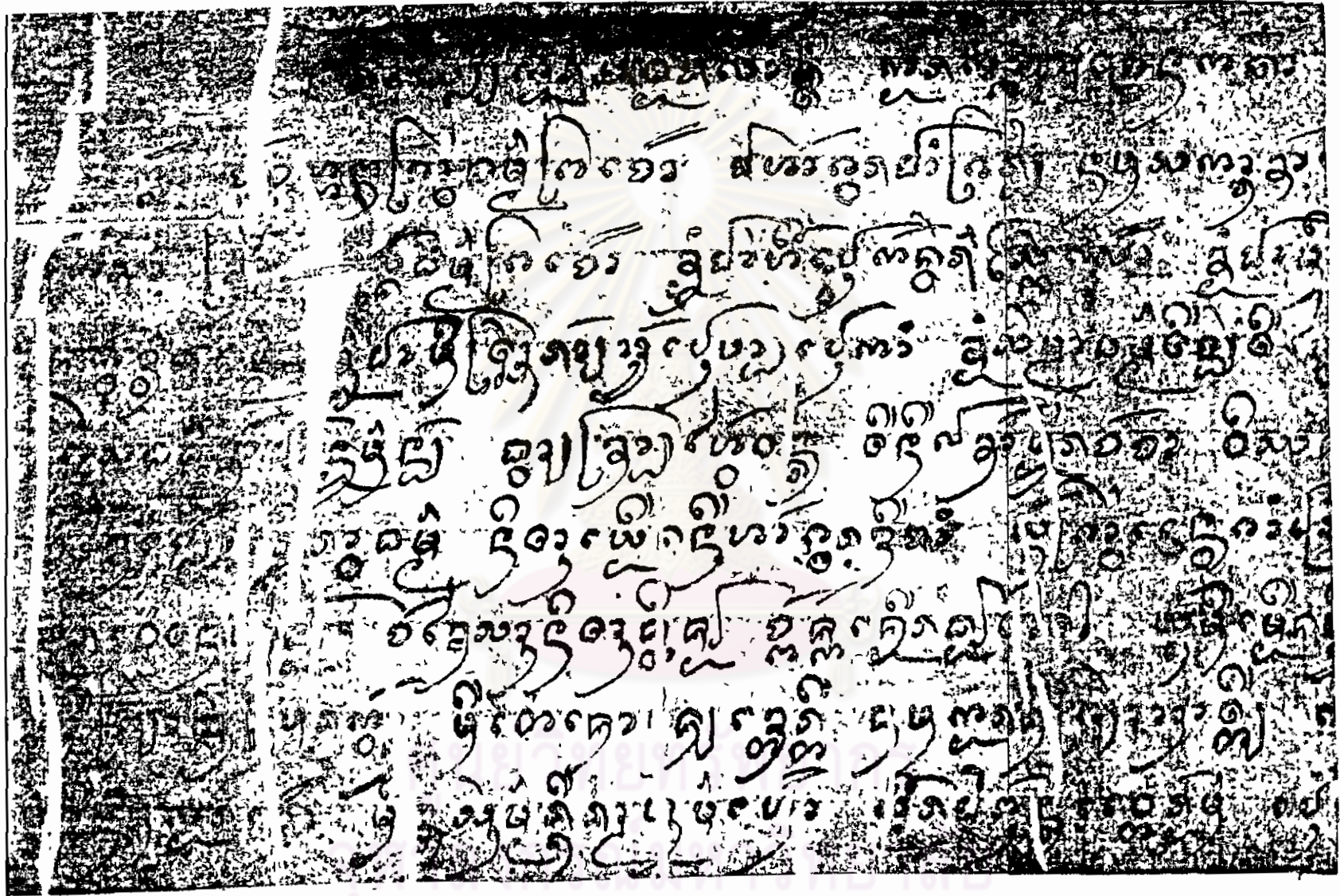


ภาคผนวก

ศูนย์วิทยทรัพยากร  
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย







ตอนเริ่มเรื่อง คำขอเรื่องเจ้าสุวัตร นางบัวคำ ฉบับคัดลอกอยู่ในสมุดข่อยเมือง, ค.ศ. ๑๒๗๐ (พ.ศ. ๒๔๕๑)

๑๒๖  
 ๑๒๗  
 ๑๒๘  
 ๑๒๙  
 ๑๓๐  
 ๑๓๑  
 ๑๓๒  
 ๑๓๓  
 ๑๓๔  
 ๑๓๕  
 ๑๓๖  
 ๑๓๗  
 ๑๓๘  
 ๑๓๙  
 ๑๔๐  
 ๑๔๑  
 ๑๔๒  
 ๑๔๓  
 ๑๔๔  
 ๑๔๕  
 ๑๔๖  
 ๑๔๗  
 ๑๔๘  
 ๑๔๙  
 ๑๕๐

ทอขมคาวขอเรื่องเจ้าสุวัตร นางบัวคำ ฉบับคัดลอกลงในสมุดข่อยเมื่อจ.ศ.๑๒๗๐ (พ.ศ.๒๔๕๑)



ผนวก ข.

พระยาโลมาวิสัย

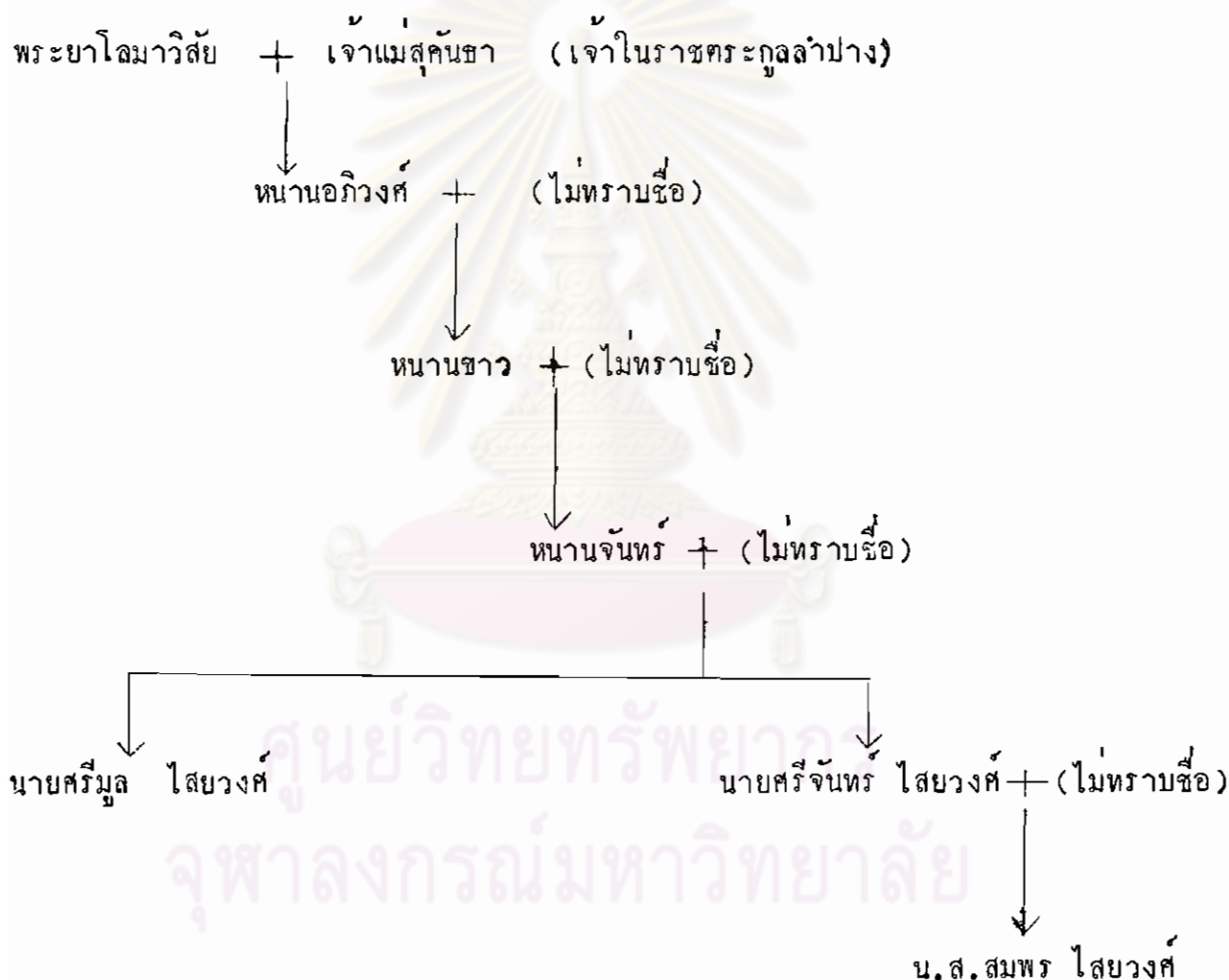
การสืบสวนค้นหาประวัติของพระยาโลมาวิสัยเป็นไปด้วยความยากลำบาก เพราะไม่มีหลักฐานปรากฏแน่ชัด กล่าวกันว่า พระยาโลมาวิสัยเป็นกวีในราชสำนักเจ้าหลวงนครลำปาง เป็นผู้ที่มีความเปรี๊ยะปราศสามารถยิ่งผู้หนึ่ง ผู้รูปร่างท่านสันนิษฐานว่า พระยาโลมาวิสัย น่าจะมีชีวิตอยู่ในสมัยรัชกาลที่ ๒ ถึง รัชกาลที่ ๔ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ แต่บางท่านก็กล่าวว่า น่าจะมีชีวิตอยู่ในราว พ.ศ. ๒๓๓๐<sup>๑</sup> ซึ่งตรงกับสมัยที่เจ้าคำสม เจ้าดวงทิพย์ เจ้านานไชยวงศ์ เจ้านันทิยะ และเจ้านอยอินทร์ เป็นผู้ครองนครลำปาง ตามลำดับ พระยาโลมาวิสัยคงจะรับราชการอยู่ในคุ้มหลวงลำปาง ตำแหน่งหัวหน้าอาลักษณ์ของราชสำนักนั้น และต่อมาในสมัยที่เจ้าหลวงญาณรงค์เป็นเจ้าเมือง ท่านก็คงได้รับราชการอยู่อีกหลายปีด้วย

การสืบสวนค้นหาประวัติของพระยาโลมาวิสัยนี้ นายมณี พยอมยงค์ อาจารย์แห่งคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ ได้สืบหาจากที่หลายแห่งด้วยกันโดยได้รับความร่วมมือจาก น.ส.สมพร ไสยวงศ์ นักศึกษาคณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ปีการศึกษา ๒๕๑๒ ซึ่งเป็นชาวจังหวัดลำปาง และเป็นเชื้อสายของพระยาโลมาวิสัย จึงมีนามสกุลว่า "ไสยวงศ์" โดยตัดคำว่า "วิสัย" มาเหลือเพียงคำว่า "ไสย" และรวมกับคำว่า "วงศ์" เป็น "ไสยวงศ์" จากการสืบหาประวัติครั้งนี้ จึงได้ทราบว่า ในปัจจุบันนี้ เชื้อสายของพระยาโลมาวิสัย ได้ย้ายภูมิลำเนาจากจังหวัดลำปางไปตั้งรกรากอยู่ที่บ้านหางพร้าว ใกล้กับสะพานแม่ชาน อำเภอบาง

<sup>๑</sup>ผู้เขียนสันนิษฐานไว้ในบทที่ ๓ ข้อ ๓.๓ ว่าด้วยข้อสันนิษฐานเกี่ยวกับผู้แต่งว่า พระยาโลมาวิสัยน่าจะมีชีวิตอยู่ในราว ๆ พ.ศ. ๒๓๓๐ ซึ่งตรงกับสมัยรัชกาลที่ ๑ จนถึงสมัยต้นรัชกาลที่ ๔.

สันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ หนึ่ง พระยาโสมวีสัยนั้น เป็นชาวจังหวัดเชียงราย และมีเชื้อสายสืบวงศ์ตระกูลมาเป็นลำดับ ดังนี้

### ลำดับวงศ์ตระกูลของพระยาโสมวีสัย



การสืบวงศ์ตระกูลนี้ ถ้านับตั้งแต่พระยาโสมวีสัยเป็นต้นมา ก็เป็นเวลาานานถึง ๖ ชั่วคนแล้ว

กล่าวกันว่า พระยาโลมาวิสัย เป็นเพื่อนกับบิดาของพระยาพรหมโวหาร (พรหมินทร์) และด้วยเหตุที่ท่านเป็นกวีที่มีความสามารถยิ่งผู้หนึ่งในราชสำนักลำปางในสมัยนั้น บิดาของพรหมินทร์ จึงฝากตัวลูกชายให้เป็นศิษย์ของพระยาโลมาวิสัยด้วย

สำหรับผลงานของพระยาโลมาวิสัยนั้น ท่านคงจะได้แต่งเรื่องต่าง ๆ ไว้มากหลายเรื่อง แต่เนื่องจากท่านมิได้บอกไว้จึงกำหนดแน่นอนไม่ได้ว่า ผลงานของท่านมีกี่เรื่อง และเรื่องใดบ้าง เท่าที่ทราบนั้น ผลงานที่สำคัญของท่าน คือ คำขอเรื่องหงส์หินหรือหงส์ผาคำ ซึ่งเดิมไม่เคยมีผู้ใดสามารถจะหาต้นฉบับได้<sup>๑</sup> แต่เข้าใจว่า คำขอเรื่องหงส์หินฉบับหลัง ๆ อาจจะได้แก้ไขปรับปรุงจากฉบับของพระยาโลมาวิสัยก็ได้ อีกเรื่องหนึ่งก็คือ คำขอเรื่องเจ้าสุวัตร นางบัวคำ ซึ่งตามฉบับที่ค้นพบก็ไม่ทราบชื่อผู้แต่ง<sup>๒</sup> ส่วนโคลงหงส์ผาคำ และโคลงอมรภาพิศวาสซึ่งเชื่อกันว่าเป็นวรรณกรรมที่พระยาปัญญาพิทธาจารย์

<sup>๑</sup> คำขอเรื่องหงส์ผาคำนี้ ในตอนหลัง นายอุดม รุ่งเรืองศรี อาจารย์ภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ได้พบฉบับที่เป็นสมุดข่อยซึ่งคัดลอกจากฉบับเดิมไว้ได้จนจบเพียงฉบับเดียว คัดลอกเสร็จเมื่อ เดือน ๘ เดือนจ.ศ. ๑๒๔๓ คือ ประมาณ เดือน พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๒๔ ปัจจุบันนี้อยู่ในความครอบครองของนายสิงหะ วรรณสัย ที่จังหวัดลำพูน

<sup>๒</sup> ผู้เขียนได้สันนิษฐานไว้ในบทที่ ๓ ข้อ ๓.๓ ว่า พระยาโลมาวิสัยน่าจะ เป็นผู้แต่ง คำขอเรื่องเจ้าสุวัตร นางบัวคำ นี้

กวีชาวเชียงใหม่ร่วมสมัยเกี่ยวกับพระยาโลมาวิสัย เป็นผู้แต่งนั้น นายมณี พยอมยงค์ สันนิษฐานว่า อาจจะเป็นเรื่องที่พระยาโลมาวิสัยกับพระยาปัญญาพิทธารจารย์ร่วมกันแต่งก็เป็นได้ เพราะลักษณะภาษาความดีเกินคล้ายกับในเรื่องที่พระยาโลมาวิสัยได้แต่งไว้<sup>๑</sup>



## ศูนย์วิทยทรัพยากร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

---

<sup>๑</sup>เรียบเรียงจาก มณี พยอมยงค์, ประวัติและวรรณคดีล้านนาไทย (พิมพ์ครั้งที่ ๒, มิตรนราการพิมพ์, ๒๕๑๖), หน้า ๘๘ - ๘๘.



ผนวก ค.

พระยาพรหมโวหาร

พระยาพรหมโวหาร มีนามเดิมว่า "พรหมินทร์" เป็นกวีเอกในราชสำนัก ลำปาง แพร่ และเชียงใหม่ โดยกำเนิดพรหมินทร์เป็นชาวจังหวัดลำปาง เกิดเมื่อปี จอ จัตวาศก จุลศักราช ๑๑๖๔ ซึ่งตรงกับ พ.ศ. ๒๓๔๕ บิดาชื่อ "แสนเมืองมา" มารดาชื่อ "เป็ง"

เมื่อเยาว์วัย พรหมินทร์ได้ศึกษาเล่าเรียนอักษรวิเชีย (ตัวเมือง) กับ "พระอุปนันโทเถร" สำนักวัดสังฆรัย และได้บรรพชาเป็นสามเณรในวันนั้นเมื่ออายุได้ ๑๓ ปี และต่อมาได้อุปสมบทและจำพรรษาอยู่วันนั้น ๓ พรรษา พระอุปนันโทเถร ก็นำไปฝากไว้กับ พระอาจารย์ บินตา วัดสุสมัน เชียงใหม่ (เกี่ยวนี้รวมกับวัดเจดีย์หลวง) ศึกษาที่วัดสุสมันได้ ๒-๓ ปี ก็ลาสิกขาบท ก่อนที่จะลาสิกขาบทครั้งนี้ พรหมินทร์ได้แต่งคำ "โคล่สิก" (อยากสึก) ไว้ฉบับหนึ่ง หลังจากนั้น ก็รับจ้างเขียนคำร้องที่ศาลาลูกขุน (ศาลเมือง) และรับจ้างแต่งคำบ่าวสาว (ทำนองเพลงยาว) เป็นที่ติดอกติดใจของคนในสมัยนั้นเป็นอย่างยิ่ง เมื่อเป็นเช่นนี้ บิดาจึงพาพรหมินทร์ไปถวายตัวเป็นมหาดเล็กของเจ้าหลวงวรวงษาณรงค์ ผู้ครองนครลำปาง ทำให้มีโอกาสใกล้ชิดกับ "พระยาโลมาวิสัย" กวีผู้มีชื่อเสียงโด่งดังในสมัยนั้น และเจ้าหลวงวรวงษาณรงค์ก็โปรดให้พรหมินทร์ไปฝึกฝนในแผนกอาลักษณ์กับพระยาโลมาวิสัยด้วย

ครั้งนั้น พระยาโลมาวิสัยได้แต่งคำขอเรื่อง "หงส์หิน" ขึ้น และนำถวาย เจ้าเหนือหัวนครลำปาง ซึ่งโปรดให้ตรวจชำระใหม่และได้ให้พรหมินทร์เข้าร่วมตรวจชำระด้วยผู้หนึ่งกล่าวกันว่า พรหมินทร์ได้ตรวจชำระตั้งแต่บทที่ ๑ ถึง บทที่ ๕ และพรหมินทร์ได้แสดงความเป็นปฏิภาณกวีของตนโดยกราบทูลและกล่าวโต้ตอบหน้าที่นั่ง ด้วยกะรง (โคลง) และคำสั้น ซึ่งทำให้พอเจ้าโปรดปรานเป็นอันมาก จึงได้ตั้งให้พรหมินทร์เป็น "พระยาพรหมโวหาร" มีตำแหน่งเป็นกวีประจำราชสำนัก และพระยาพรหมได้สมรสกับเจ้าสุณา

๗ ลำปาง ภรรยาคนแรกของพระยาพรหมอภัย

ต่อมา พรหมินทร์ต้องหนีจากลำปางไปอยู่ที่จังหวัดแพร่ เพราะได้ขี้กยอกเงินที่พ่อเจ้าให้ไปซื้อช้างที่แพร่โดยเอาไปเล่นการพนันจนหมด และในตอนนี้พระยาพรหมไค้แต่งคาว "ช่างซึก" ซึ่งเนื้อความพรรณนาถึงลักษณะช้างที่เป็นกาลกิณีไม่ควรเอามาเลี้ยง ส่งไปให้พ่อเจ้าที่ลำปางควย ในขณะที่อยู่เมืองแพร่ พระยาพรหมไค้รับราชการอยู่กับพ่อเจ้าหลวงวิชัยราชา เจ้าผู้ครองนครแพร่ แต่ก็ไม่มีความรู้ทางช้างกับสนมของพ่อเจ้าอีก พ่อเจ้าจึงให้จับตัวพระยาพรหมซึก และให้ประหารชีวิตเสียในวันเสาร์ แรม ๕ ค่ำ ๗ เดือนกันยายน ในขณะที่ถูกคุมขังอยู่นี้เอง พระยาพรหมไค้แต่ง "คำจ่ม" บทกวีอมตะอีกบทหนึ่ง ซึ่งเป็นที่นิยมของนักเลงคาวมาจนทุกวันนี้

พระยาพรหมถูกคุมขังอยู่ไม่ทันถึงตรุษสงกรานต์ ก็หลบหนีออกจากคุกไค้ และไค้ไปอยู่ที่ลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์ เลี้ยงชีพอยู่ด้วยการค้าขาย ส่วน นางจ่ม (หรือบุญจ่ม, บัวจ่ม) ผู้เป็นภรรยาที่ติดตามมาจากเมืองแพร่ก็ท้อผาย แต่อยู่มาไม่นาน จ่ม ก็หนีพระยาพรหมกลับไปแพร่ พระยาพรหมเสียใจมาก จึงไค้แต่ง "คาวสี่บท" หรือ "คาวฮ่านางจ่ม" ขึ้น ซึ่งความไพเราะของคาวที่พระยาพรหมแต่งขึ้นนั้นยอดเยี่ยมไม่มีกวีคนใดในยุคหลังไค้เทียบเท่า หลังจากนั้น พระยาพรหมก็ขึ้นไปอยู่เชียงใหม่ และรับราชการอยู่กับพระเจ้ากาวิโรด สุริยวงศ์ (เจ้าชีวิตอ่าว) เมื่อ พ.ศ. ๒๔๐๔ และไค้สมรสกับเจ้าบัวจันทร์ ภรรยาคนสุดท้ายของท่าน เมื่อ พ.ศ. ๒๔๐๕ เล่ากันว่า พระยาพรหมมีภรรยาทั้งหมด ถึง ๔๒ คน แต่มีบุตรเพียงคนเดียว กับเจ้าบัวจันทร์ ชื่อ "ซึ่ม" นางซึ่มมีบุตรชื่อ "ศรีโว" ซึ่งไค้เสียชีวิตเมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๔ นางศรีโวไม่มีบุตร จึงเป็นอันว่า เชื้อสายของพระยาพรหมสิ้นสุดเพียงเท่านั้น

พระยาพรหมรับราชการอยู่กับพ่อเจ้าชีวิตอ่าวตลอดมา จนถึงวันเสาร์ขึ้น ๑๓ ค่ำ เดือน ๘ เหนือ (เมษายน) พ.ศ. ๒๔๓๐ พระยาพรหมก็ถึงแก่มรณกรรมด้วยโรคชรา รวมอายุไค้ ๘๕ ปี

## ผลงานของพระยาพรหมเทวทัตธรรมมิกังนั

๑. ค่าวข้างซีก (ตนฉบับหาไม่พบ)
๒. คาวสี่บทหรือคาวร่านางจม
๓. คำจม
๔. ค่าวหงส์หิน (ตรวจชำระตั้งแต่บทที่ ๑ - ๕)
๕. ปุ่สอนหลาน
๖. ค่าวพระอภัยมณี
๗. ค่าวสรรพคำสอน
๘. เพลงยาว จดหมายรักของหนุ่มสาว<sup>๑</sup>

ศูนย์วิจัยทรัพยากร  
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

<sup>๑</sup> เก็บความจาก สงวน โชติสุรัตน์, ชีวิตและงานของพระยาพรหม  
(เชียงใหม่ : สงวนการพิมพ์, ม.ป.ป.), หน้า ๑ - ๑๑.

ผนวก ง.  
ท้าวสุนทรพจนกิจ

ท้าวสุนทรพจนกิจ ชื่อเดิมชื่อ "บุญมา" บิดาชื่อนายคำภีระ มารดาชื่อ แม่  
เช่าเตง มีเชื้อสายเป็นชาวเชียงแสน จังหวัดเชียงราย จึงมีผู้เรียกกันว่า "โหมบุญมา"  
(คำว่า "โหม" เป็นคำเชียงแสน หมายถึงผู้ที่ลี้ภัยจากเขร ตรงกับภาษาเชียงใหม่ว่า  
"น้อย") บรรพบุรุษของโหมบุญมาอพยพจากเชียงแสนไปอยู่ที่เชียงใหม่ในสมัยเจ้ากาวิละ  
โหมบุญมา มีนิสัยชอบทางการประพันธ์มาก มักแต่งคำขอชายให้หนุ่ม ๆ สาว ๆ เสมอ  
ต่อมาได้เป็นกวีที่โปรดปรานของพระราชชายาเจ้าดารารัศมีในพระบาทสมเด็จพระจุลจอม  
เกล้าเจ้าอยู่หัว จึงได้รับแต่งตั้งเป็นท้าวสุนทรพจนกิจ ชีวิตนั้นปลายไคอุปสมบทอีกครั้งหนึ่ง  
และได้เป็นเจ้าอาวาสวัดพันตอง จังหวัดเชียงใหม่ พระสุนทรพจนกิจ ถึงแก่มรณภาพเมื่อ  
วันที่ ๑๑ เดือน มีนาคม พ.ศ. ๒๔๕๐ อายุ ๙๒ ปี ท้าวสุนทรพจนกิจเป็นกวีที่มีชื่อใน  
ทางซีมา แมกระทั่งเป็นพระกัณฑ์แถมเข็มเหลาอยู่บ่อย ๆ โดยอ้างว่าถ้าไม่เข็มจะเขียนไม่ออก

ผลงานของท้าวสุนทรพจนกิจเท่าที่ทราบ มีดังนี้

๑. เพลงขอเรื่องเจ้าสุวัตร นางบัวคำ
๒. ขอพระสอเกินทาง
๓. บทละครเรื่องพระลอแว่นแก้วหรือน้อยใจยา
๔. คำร้องระบำขอรับเสด็จพระบาทสมเด็จพระปกเกล้า  
เจ้าอยู่หัว และสมโภชข้างปลายที่บริษัทบอร์เนียวอม  
เกล้าฯ ถวาย
๕. คำเรียกขวัญนาค
๖. คำควาฮ้ำการสุชาภิบาล
๗. กาพย์ฮ้ำเรื่องความเป็นไปสมัยใหม่



๘. คำคำวเพลงยาวอื่น ๆ<sup>๑</sup>

ศูนย์วิทยพัทยากร  
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

---

<sup>๑</sup>เรียบเรียงจาก มณี พยอมยงค์, ประวัติและวรรณคดีล้านนาไทย  
(พิมพ์ครั้งที่ ๒, พระนคร : มิตนราการพิมพ์, ๒๕๑๖), หน้า ๑๔๒.

## ประวัติการศึกษา



นางสาว ฉัตรยุพา สวัสดิพิงษ์ ผู้เขียนวิทยานิพนธ์เล่มนี้ สำเร็จการศึกษา  
ชั้นประโยคมัธยมศึกษาตอนปลาย จาก โรงเรียน สตรีวัดโนนทัยพายัพ จังหวัดเชียงใหม่  
เมื่อปีการศึกษา ๒๕๐๘ ได้รับพระราชทานปริญญาตรีศิลปศาสตรบัณฑิต (ภาษาไทย)  
เกียรตินิยมอันดับ ๒ จากมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เมื่อวันที่ ๑๔ มกราคม พ.ศ. ๒๕๑๔  
และได้เข้ารับราชการในตำแหน่งอาจารย์ประจำภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์  
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ต่อมาได้เข้าศึกษาต่อในคณะมัณฑนวิทยา จุฬาลงกรณ์มหา-  
วิทยาลัย สาขาวิชาภาษาไทย เมื่อปีการศึกษา ๒๕๑๕ ในปัจจุบันนี้ ผู้เขียนรับราชการ  
ในตำแหน่งอาจารย์ โท ภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่  
จังหวัดเชียงใหม่

ศูนย์วิจัยทรัพยากร  
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย